

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб.наук.праць. Випуск 36 / Редкол.: В.І.Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2012. – С.352-355.

Підготовка майбутнього вчителя музики до мистецько-педагогічної діяльності

УДК 378.2 : 37.011.3-051 : 78

Грінченко Тетяна Дмитрівна

В даній статті визначаються головні засади мистецько-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики та здійснюється спроба окреслення шляхів забезпечення його готовності до роботи в загальноосвітній школі.

Ключові слова: *вчитель музики, мистецько-педагогічна діяльність, практична підготовка.*

Подготовка будущего учителя музыки к художественно-педагогической деятельности

В данной статье определяются главные принципы художественно-педагогической деятельности будущего учителя музыки и предпринимается попытка очерчивания путей обеспечения его готовности к работе в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: *учитель музыки, художественно-педагогическая деятельность, практическая подготовка.*

Perspective music teacher preparation for artistic and pedagogical activity

In this article main principles of artistic-pedagogical activity of future music master are determined and the attempt of lineation of ways of providing of his readiness is undertaken to work at general school.

Key words: *music master, artistic-pedagogical activity, practical preparation.*

Постановка проблеми. Підготовка майбутнього вчителя музики в системі вищої освіти є відображенням постійної трансформації суспільства, яке визначає основні засади майбутньої мистецько-педагогічної діяльності студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів. Для того, щоб майбутній педагог-музикант став активним і повноправним суб'єктом як освітнього процесу так і своєї професійної діяльності, слід забезпечити високий рівень інтеграційних процесів навчання з діяльнісно-практичною

підготовкою, зорієнтованою на сучасний розвиток культури та майбутню мистецько-педагогічну реалізацію набутого під час навчання мистецького досвіду.

Актуальність дослідження. Перед представниками музично-педагогічної освіти завжди гостро стояло питання: який фахівець потрібен школі, кого потрібно готувати - виконавця чи педагога, якими головними вміннями має володіти випускник вищого музично-педагогічного навчального закладу. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів музики стала предметом дослідження таких вчених, як О.Абдуліна, Л.Аладова, Ю.Алієв, Л.Безбородова, А.Капська, Т.Люріна, Л.Масол, К.Станіславська, В.Орлов, О.Олексюк, Г.Падалка, П.Харченко та інші.

Метою даної статті є визначення головних засад мистецько-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики та окреслення шляхів забезпечення його готовності до роботи в загальноосвітній школі.

Аналіз сучасних досліджень. Представники сучасної вітчизняної мистецької освіти ретельно вивчають особливості фахової підготовки майбутніх учителів музики, прогнозують її успішність за умови впровадження традиційних та інноваційних методів навчання, серед яких одним із головних визначається набуття практичних умінь і навичок майбутньої мистецько-педагогічної діяльності.

Педагогічні умови мистецького навчання, на думку Г.Падалки, виступають як цілеспрямовано створені обставини, дотримання яких сприяє ефективності художнього розвитку учнів [2]. Серед першочергових сучасна теорія й методика навчання мистецтва визначає створення позитивної атмосфери, досягнення діалогових засад взаємодії учителя й учня в навчальному процесі та забезпечення пріоритету підготовки до практичної діяльності, що в жодному разі не означає ігнорування ролі мистецько-теоретичного пізнання.

Виклад основного матеріалу. Підґрунтям мистецько-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики, як особливої форми його

життєдіяльності, є набутий під час навчання мистецький досвід. Як сукупність засвоєних мистецьких знань, умінь і навичок, одержаних в результаті активного практичного пізнання мистецтва даний феномен ґрунтується на цілісному пізнанні й емоційному осягненні мистецьких творів, творчій мистецькій самореалізації студента в процесі навчання, його готовності до транслявання художньої культури у навчально-виховній роботі з учнями.

Діяльнісний спектр професії вчитель музики є надзвичайно об'ємним і охоплює:

- педагогічну діяльність (навчання дітей музиці, безпосереднє проведення уроків музики);
- концертмейстерська діяльність (акомпанування хоровому колективу, солістам, різноманітним складам ансамблів, хореографічним колективам);
- хормейстерська діяльність (організація та керуванням шкільним хором);
- художньо-творча діяльність (створення художніх колективів, безпосередня участь у них, аранжування музичних творів, режисура шкільних свят, позакласних заходів);
- вокальна чи інструментальна сольна діяльність (ілюстрація музичних творів у частині уроку «Слухання музики», концертні виступи, виконавська практика);
- позакласна просвітницька діяльність (відвідування та обговорення з учнями філармонійних концертних програм, драматичних вистав, проведення мистецько-освітніх заходів, лекторіїв, тощо).

Зупинимось на педагогічній складовій. Мистецька педагогіка виявляє своє ставлення до мистецької діяльності крізь призму її синкретизму з педагогічною діяльністю, смисл якої полягає в передачі накопичених людством культури і досвіду від старшого до молодшого покоління, створення умов для особистісного розвитку учнів і готовності до виконання визначених соціальних ролей у суспільстві. Мета педагогічної діяльності

завжди пов'язана з реалізацією виховної мети, що розглядається як загальнолюдський ідеал гармонійно розвиненої особистості.

Традиційно основними видами педагогічної діяльності, що здійснюються в педагогічному процесі, є викладання і виховна робота. Вияв специфічних особливостей педагогічної діяльності доводить, що викладання і виховна робота в їх діалектичній єдності мають місце в діяльності педагога будь-якої спеціальності. На нашу думку, найбільше вони проявляються в діяльності вчителя музики, успішність якої залежить від його уміння розвивати і підтримувати пізнавальні інтереси дітей, створювати на уроках творчу атмосферу, що має враховувати устремління, переживання, мотиви, світогляд, ідеали і ціннісні орієнтації як вчителя так і його учнів. Підґрунтям нашої позиції є визнання мистецтва формою суспільної свідомості, що відіграє вирішальну роль у вихованні почуттєвого світу дитини, в розвитку її емоційної чуттєвості й чуйності, є джерелом естетичних вражень, сприяє розвитку уяви, творчої фантазії, образного мислення, поглиблює та спрямовує її духовні потреби та інтереси. Окрім того, серед багатьох чинників, які впливають на психологічний стан дитини, музика займає одне з провідних місць.

Серед педагогічних функцій мистецько-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики слід виокремити наступні: конструктивна, організаторська, комунікативна та гностична. Конструктивна функція пов'язана з проектуванням учнівської і власної діяльності, організаторська передбачає їх організацію, комунікативна допомагає налагодити взаємостосунки з учнями, гностична спрямовується на формування в учнів необхідних, визначених навчальними програмами, мистецьких знань.

На думку І.Прокоф'євої, художньо-педагогічна діяльність є спеціально організованим творчим процесом, «безпосереднім мистецтвом взаємодії суб'єктів», націленим на створення педагогічних умов сприяння формуванню досвіду емоційно-ціннісного й творчого відношення учнів до оточуючої дійсності [3,с.15]. Саме тому, фахова підготовка вчителя музики має бути

організованою на засадах формування мистецько-педагогічних знань і відповідних навичок мистецько-педагогічної діяльності, відсутності буденно індивідуального ставлення до музичних творів, уміння приходити в стан їх емоційного переживання, досягнення вершин художнього пізнання світу.

Ядром фахової підготовки майбутнього вчителя музики є робота над педагогічним репертуаром, якість якої повністю залежить від виховання в студентів ставлення до мистецьких творів як до засобу ментально-емоційного світо- і самопізнання, від навчання майбутніх учителів музики рефлексувати над особистим духовним і життєвим досвідом у процесі художнього сприйняття, здійснювати глибинний аналіз-інтерпретацію програмних творів з фахових дисциплін.

Зі слів К.Станіславської, для здійснення мистецької діяльності обов'язковим є внутрішній поштовх, що виражається в «чіткому і самоусвідомленому чи несвідомому прагненні: я можу (хочу, спробую, намагатимусь) зробити краще (цікавіше, швидше, ефективніше)» [4]. Окрім внутрішнього поштовху, мистецьких здібностей, обдарувань, системи необхідних знань для розуміння семантики художньої мови різних видів мистецтва, умінь і навичок реалізації творчих завдань, суб'єкт має володіти високим рівнем особистісної культури, в якій пропорційне співвідношення духовної і технологічної сторін професійної майстерності дозволяє мистецькій діяльності бути найвищим проявом творчості. Успішність та конкурентоспроможність вчителя музики залежить від якості набутих під час навчання мистецьких знань, зосередженості на повноцінному використанні власного творчого потенціалу, наявності потягу до самопізнання та самовдосконалення.

Фахова підготовка в контексті зорієнтованості на формування навичок мистецько-педагогічної діяльності є цілісним навчально-виховним процесом, спрямованим на оволодіння студентами системою мистецьких знань, умінь і навичок. Її зміст характеризується взаємопов'язаністю діяльності викладачів фахових дисциплін (викладання, виховання у студентів здатності до

мистецько-освітньої діяльності, залучення їх до систематичних відвідин філармонії, театрів, музеїв, художніх виставок, проведення мистецькоосвітніх виховних заходів) та студентів (учіння, теоретично-практична підготовка до мистецько-педагогічної діяльності, активна участь у творчому житті навчального закладу).

Важливою якістю майбутнього викладача музики є вміння вербалізувати свої художньо-виконавські задуми, в основі якого лежить розширено-змістовий понятійно-термінологічний запас, набутий у студентські роки, його особистий мистецький тезаурус. Володіння вербально-виконавською інтерпретацією є найбільш необхідним вмінням для майбутнього вчителя музики під час проходження виконавсько-педагогічної практики в загальноосвітній школі. Саме там він має на належному рівні демонструвати своє розуміння мистецьких творів та вміння пояснювати їх зміст учням, висловлювати власне естетичне ставлення до мистецтва, застосовувати образні аналогії та асоціативні зв'язки, впевнено аргументувати власну мистецьку позицію, робити самостійні висновки. З метою дослідження рівнів володіння студентами вербальною і виконавською інтерпретацією доцільно запропонувати їм осмислити та надати відповіді на наступні запитання: «чи завжди Ви можете вербально розкрити зміст музичного твору?», «Чи вистачає Вам для здійснення усіх виконавсько-інтерпретаційних задумів набутих під час навчання знань, умінь і навичок?», «чи є для Вас вербально-виконавська інтерпретація твору засобом самовираження?». Готовність до самостійної мистецько-педагогічної діяльності пропонуємо дослідити за допомогою таких запитань, як: «чи вважаєте Ви себе готовим до того, щоб працювати вчителем музики в школі?», «чи можете Ви вивчити твір підвищеної складності без допомоги викладача?», «якщо вид мистецтва є для Вас не знайомим, але дуже подобається Вам, чи виникає у Вас бажання дізнатися про нього все?», «чи приносить Вам задоволення самостійний розбір музичного твору?».

Кожен студент має усвідомити, що його майбутня діяльність не обмежується лише проведенням уроків музики, а є значно ширшою: як правило, вчитель музики в школі відповідає за все її мистецьке життя, створює шкільні художні колективи, є організатором та режисером масових шкільних свят, іноді, попадаючи у невеликі містечка чи села, на нього покладається організація духовного життя цих населених пунктів. Саме тому в період навчання він має активно готувати себе до мистецько-педагогічної діяльності, сприймати процес навчання у вищому навчальному закладі як творчість.

На нашу думку, у підготовці майбутніх учителів музики доцільним є створення в навчальному закладі мистецько-освітнього середовища, що забезпечить максимальну реалізацію творчого потенціалу студентів. Уважне спостереження за їхньою професійною спрямованістю, діалогічне спілкування на предмет визначення їхніх мистецьких уподобань, виявлення талантів, здібностей до літератури, поезії, образотворчого, театрального, естрадного мистецтва чи фольклору мають стати основою створення різноманітних студентських мистецьких товариств, клубів, міні філармоній, організованих за зразком справжніх мистецьких організацій: утворенням адміністративної, виконавської та організаційної гілок, керівництво якими, під наглядом викладачів, мають взяти на себе самі студенти (актив факультету, рада самоврядування). Цілком виправданим є впровадження в навчальний процес творчого проекту організації та проведення традиційних форм звітності з фахових дисциплін (контрольні модулі, заліки, іспити) у формі публічних концертів, конкурсів, фестивалів, олімпіад. Визначення їх тематики, написання сценаріїв із залученням літературно-поетичних анотацій до виконуваних творів мають стати формою самостійних індивідуальних науково-дослідних та виконавських завдань студентів. Саме така діяльнісно-мистецька спрямованість організації навчально-виховного процесу, виявлення схильних до сольної діяльності студентів та утворення нових музичних колективів забезпечить потреби навчального закладу в здійсненні

різноманітних мистецьких акцій, дозволить студентам використовувати на практиці набуті під час навчання мистецькі вміння й навички, стане стимулом розвитку їх талантів та творчих здібностей. Така діяльнісно-мистецька спрямованість організації навчально-виховного процесу прогнозує більш успішне, поглиблене використання вивчених за період навчання музичних творів у майбутній практичній діяльності вчителя музики. Обов'язковою також є активізація творчого пошуку студента, що забезпечується надбанням теоретичних знань у самостійній науково-пошуковій діяльності, використанням додаткової літератури, публічними обговореннями прочитаних книг, відвідин філармонійних концертів, музейних та виставкових залів, театральних вистав.

Висновок. Отже, окрім загально педагогічної підготовки, кваліфікований вчитель музики має на належному професійному рівні опанувати основний та додаткові музичні інструменти, володіти чіткою і виразною диригентсько-хоровою технікою, вміти співати, мати глибоку підготовку в галузі історії та теорії музики, навички транспонування нотного матеріалу, грати за слухом, здійснювати підбір нескладних музичних творів, тобто бути музично-обдарованою особистістю, інакше, зі слів Д.Кабалевського, він буде схожим на вчителя математики, який не здатен виконувати задачі, що задаються його учням «він має любити музику як живе мистецтво, що йому самому приносить радість, має ставитись до музики з хвилюванням, ніколи не забувати, що не можна викликати в дітей любов до того, що не любиш сам, зацікавити їх тим, чим сам не зацікавлений» [1, с.30-31].

Література:

1. Кабалевський Д.Б. Основные принципы и методы экспериментальной программы по музыке для общеобразовательной школы. / Дмитрий Борисович Кабалевский; – М., 1975.- 112 с.
2. Падалка Г.М. Концептуальні засади мистецької педагогіки / Галина Микитівна Падалка // Всеукраїнська науково-практична конференція «Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії» / К.: 2007. - [Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації: www.culturalstudies.in.ua/knkonf_hosv_zm.php - 50к
3. Прокофьева И.В. Формирование готовности студентов вузов искусств и культуры к художественно-педагогической деятельности: автореф. дис. ... на соискание

ученой степени кандидата педагогических наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогика и образования» / И.В.Прокофьева ; Тюмень, 2002. - 21 с.

4. Станіславська К.І Мистецька діяльність як найвищий прояв творчості / К.І.Станіславська // Матеріали конференції «Творчість у контексті розвитку людини». Культурна асоціація «Но вий акрополь». К.: 2003. - [Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації: www.newacropolis.com.